

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:3

med anledning av motioner om fyraåriga mandatperioder m. m.

Motionerna

I motionen 1977/78:500 av Torsten Bengtson (c) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning om införande av tvåkalenderårsperiod för statsbudgeten och fyraårs mandatperioder i enlighet med vad i motionen anförts.

I motionen anförts bl. a. att en radikal omläggning av riksdagsarbetet till tvåkalenderårsbudget och -riksdag skulle på ett genomgripande sätt skapa bättre förutsättningar för ett rationellt riksdagsarbete. Genom en sådan reform skulle större stabilitet uppnås i landets ekonomiska liv, och en stor arbetsbesparing skulle uppstå hos ämbetsverk, i departementen och i riksdagen. Vidare talar enligt motionen åtskilliga skäl för en mandatperiod om fyra år. I vårt parlamentariska system såväl på riksplanet som i primär- och landstingskommunala sammanhang är tre år en alltför kort tid för att de ansvariga skall kunna sätta sig in i arbetet och fullfölja de intentioner de avsett att genomföra.

I motionen 1977/78:643 av Bonnie Bernström (fp) och Karin Ahrland (fp) yrkas 1. att riksdagen av regeringen begär förslag om avskaffande av den gemensamma valdagen för å ena sidan kommunfullmäktige- och landstingsval och å andra sidan riksdagsval, 2. att riksdagen av regeringen begär förslag till utformning av kommunalvalen i enlighet med det system som skisseras i motionen, 3. att riksdagen av regeringen begär förslag till grundlagsändring så att fyraåriga mandatperioder för riksdagen införs.

I motionen framhålls bl. a. kommunalvalens betydelse. I dag försvinner alltför ofta de kommunala frågorna i den rikspolitiska debatten. Rikspolitikkens dominans blir allt tydligare ju mer valdagen närmar sig. Det är enligt motionen uppenbart att ett system med gemensam valdag för riksdags-, landstings- och kommunfullmäktigeval aldrig kan innebära att de lokala frågorna uppmärksammas på samma sätt som om man hade olika valdagar för å ena sidan riksdags- och å andra sidan landstings- och kommunfullmäktigeval. Samtidigt som den gemensamma valdagen avskaffas, bör också fyraåriga mandatperioder införas. Det skulle ge såväl regeringen som den sittande majoriteten i kommuner och landsting större arbetsro. När en ny regering tillträder är f. n. en stor del av arbetet på dess första budget redan gjort av den avgående regeringen. Den nya regeringen får bara tillfälle att lägga fram en budget, innan nästa valrörelse i praktiken startar. En övergång till fyraåriga mandatperioder skulle vidare göra det möjligt att införa ett system, där de kommunala valen sker regionvis i tre omgångar under tre olika

år (självfallet med fyraåriga mandatperioder även där) utan att några kommunala val behöver genomföras under ordinarie riksdagsvalsår.

Angående motiveringarna i övrigt hänvisas till motionerna.

Frågornas tidigare behandling

Budgetåret

Enligt 9 kap. 3 § regeringsformen företager riksdagen budgetreglering för närmast följande budgetår eller om särskilda skäl föranleder det för annan budgetperiod. Budgetåret omfattar 12 månader och börjar den 1 juli. I grundlagspropositionen (1973:90) framhöll departementschefen att det inte är aktuellt att för normala fall tillämpa annan budgetperiod än 12 månader. Möjligheten att reglera budgeten för annan period är avsedd för extraordinära förhållanden. Enligt propositionen kräver en definitiv övergång till flerårsbudget grundlagsändring.

I propositionen 1976/77:130 med förslag till riktlinjer för modernisering av det statliga budgetsystemet, vilken proposition antogs av riksdagen förra hösten (FiU 1977/78:1), delade föredragande departementschefen budgetutredningens synpunkter angående budgetårets förläggning och uttalade därvid (s. 66) bl. a. följande:

Jag delar utredningens slutsats att de administrativa förhållandena talar för att nuvarande budgetår bör behållas. Det är av stor vikt att finanspolitiken kan grundas på bästa möjliga underlag. I nuvarande system finns bättre förutsättningar för att bedöma den inhemska och den internationella konjunkturutvecklingen. Detta kan beaktas redan i budgetpropositionen, som därigenom kan utgöra underlag för statsmakternas ekonomiska politik under budgetåret.

Budgetutredningen har konstaterat att en omläggning av budgetåret skulle medföra att riksdagens budgetarbete måste förkortas. Budgetutredningen har ansett att detta är möjligt. Erfarenheterna från de senaste riksmötena visar emellertid enligt min mening att en sådan förkortning skulle innebära svårigheter för riksdagsbehandlingen.

Sammantaget talar enligt min mening de administrativa förhållandena, särskilt framtagandet av underlaget för finanspolitiken, samt det faktum att riksdagens budgetbehandling skulle behöva förkortas vid en övergång till ett kalenderårssystem för att nuvarande budgetårssystem bör behållas. Jag finner alltså inte skäl att föreslå någon ändring av nuvarande redovisningsperiod.

Mandattiderna m. m.

Förra året tillkallade chefen för kommundepartementet enligt regeringens bemyndigande en kommitté för fortsatt utredning av vissa kommunaldemokratiska frågor. I direktiven till utredningen (Dir. 1977:76) uttalas bl. a.

Till 1968 års partiella författningsreform hörde beslut om en enhetlig treårig mandatperiod för såväl riksdag som landsting och kommunfullmäktige samt

om gemensam valdag för riksdagsval och kommunalval. Ordningen med gemensam valdag diskuterades grundligt inför reformen och har även senare varit uppe till debatt. Som jag har nämnt i det föregående har den gemensamma valdagen ansetts kunna inverka ofördelaktigt i olika avseenden på den kommunala demokratin. Den medför speciella problem då man överväger att införa direktvalda kommunalorgan. Ett nära samband föreligger mellan den gemensamma valdagen och den treåriga mandatperioden. Enligt en åsikt som ofta förs fram är tre år en alltför kort mandatperiod. Kommittén bör ha som en tredje huvuduppgift att undersöka vilka återverkningar den gemensamma valdagen och den treåriga mandatperioden har på den kommunala demokratin. Kommittén bör överväga vilka lösningar som är tänkbara och som från kommunal synpunkt är de lämpligaste i dessa frågor men bör inte lägga fram förslag till ändrad ordning.

Med anledning av motioner vid förra riksmötet om mandattiderna och den gemensamma valdagen hänvisade utskottet till det pågående utredningsarbetet i den nya kommittén (KU 1977/78:10).

Utskottet

I motionen 500 föreslås bl. a. att budgetåret förlängs från nuvarande ett år till två år. En sådan reform skulle enligt motionen innebära större stabilitet i landets ekonomiska liv och vara till fördel i en rad andra hänseenden. Utskottet vill erinra om att frågan om budgetårets längd och förläggning behandlats av budgetutredningen och därefter av riksdagen förra hösten med anledning av propositionen 1976/77:130 med förslag till riktlinjer för modernisering av det statliga budgetsystelet. Varken i budgetutredningens betänkande eller i propositionen som antogs av riksdagen (FiU 1977/78:1) föreslogs någon ändring i nuvarande ordning beträffande budgetåret. Utskottet har inte funnit anledning att förorda en omläggning av budgetåret på sätt föreslås i motionen. Motionsyrkandet i denna del avstyrks följaktligen.

Mandatperioderna såväl för riksdagen som de kommunala församlingarna behandlas i motionerna 500 och 643. I båda motionerna förordas en förlängning från nuvarande tre år till fyra år. I motionen 643 föreslås även avskaffande av den gemensamma valdagen och i samband därmed ett nytt system för kommunalvalens utformning. Berörda frågor behandlades av utskottet även förra året med anledning av motionsyrkanden i ämnet (KU 1977/78:10). Utskottet hänvisade därvid till det pågående arbetet beträffande kommunaldemokratiska frågor i en förra året tillkallad ny kommitté som enligt sina direktiv har att behandla bl. a. mandattiderna och den gemensamma valdagen. I detta läge anser utskottet något ytterligare initiativ från riksdagens sida med anledning av nu aktuella motioner inte erforderligt. Motionerna föreslås besvarade med vad utskottet anfört.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. beträffande budgetårets längd avslår motionen 1977/78:500, såvitt nu är i fråga,
2. beträffande mandatperiodens längd förklarar motionerna 1977/78:500, såvitt nu är i fråga, och 1977/78:643 yrkandet 3 besvarade med vad utskottet anfört,
3. beträffande den gemensamma valdagen och ett nytt system för kommunalvalens utformning förklarar motionen 1977/78:643 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 22 september 1978

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Anders Björck (m), Holger Mossberg (s), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c)*, Ove Karlsson (s), Lars Schött (m)*, Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Björn Eliasson (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Marianne Stålberg (s)* och Esse Petersson (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.